

„A Természet“ előfizetési ára
egy évre 6 korona;
diszes bekötési tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkeszti és kiadja:

Dr. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

A halál.

Felségesebb igazságot soha nem hajt végre a természet, mint mikor a kiégett, elhervadt, elerőtlenedett életet megfosztja öntudatától s mély csendben beleolvasztja szerves részét hatalmas anyagába, a hol örök életet nyer. Megragadóbb tüneménye, csodálatosabb jelensége ennél nincs az örökkévalóság szünet nélkül való tevékenységének. Letaszítja a küzdő élet nyüzsgő színteréről mindazon szerves lényeket, melyeket már az ő végtelen hatalma sem képes tevékenységre buzdítani. Felhasználja más célra anyagát; teremt számára új világban új rendeltetést; ott ismét üzi, hajtja, pihenni egy pillanatig sem hagyja; mert az ő kezében minden porszem, minden parány erőt képvisel egyaránt. Nem veszhet el egyetlen atóm sem abból a végtelen nagy anyagból, mely a természetet alkotja; ebben áll örökkévalóságának titka, soha el nem lankadó ereje, isteni hatalmának fensége, teremtőképessége s imádságra buzdító szépsége.

A mi van: volt is öröktől fogva és lenni fog az mindörökké. Más alakban, más környezetben, más erővel harczolva élt mindig a szerves anyag s tevékenysége még mindig nagyobb volt, mint a milyen ma; élt akkor is, mikor a föld, mint egy égő tüzgolyó kavargott a végnélküli űrben... Élt a virág, a növény, az ember, az állat; része volt mindenik a roppant világnak, a forrongó anyagnak, melyből százezredek hosszú sora után kikelt, életet, alakot nyert, küzdelemre, tevékenységre hevült. És része fog maradni végtelen

időig a soha el nem pusztuló anyagnak, mely ismét magába szívja, beleolvasztja testébe, tovább élő hatalomnak, erőnek. Az Isten ebben a határtalan tevékenységben él és ezzel tartja fenn örökre teremtő erejét.

Az élet és halál szakadatlan munkája, e felséges változása az anyag érző, gondolkozó, teremtő erejének, az anyag teljesen öntudatlan szerepével: a természet leggyönyörűsebb működése, melyben egyszerűsége az isteni bölcsesség is a legvilágosabban és legszebben domborodik ki. Elvenni az életet azért, hogy abból ismét — pillanatnyi elmúlás nélkül — élet legyen, megváltoztatni az anyag formáját azért, hogy az új alakot öltjön, megszakítani a már cél-talan küzdelmet, a már erőfleten erőt azért, hogy új irányú tevékenységben tovább hasson: valóban csak isteni gondolat lehet... És mi, ennek az isteni gondolatnak *természeti megjelenését*, minden pillanatban való ismétlődését a földön és a föld felett: *halálnak nevezzük*.

Ezer és ezer alakban jelenik meg előttünk a felséges szörnyeteg, ez egyetlen igazságos hatalom s megjelenésében amilyen titkos, épen olyan világos működésének végső eredményében... Láthatatlanul kísér, velünk jár, bennünk van; most egy sóhaj, majd egy rémes sikoltás; itt tűz, amott szilajon nyargaló áradat; csöndes, édes álom szárnyán szállhat reád, vagy mint Istenharag! Bármiként is járjon: csupán ő az igaz, széles e világon! *Igaz*, mert benne az isteni erő — a természet lelke — jelenik meg, hogy kibékítse az anyag és a szellem közt folyó elkeseredett harcot,

hogy elnémitsa a szájaskodó életet, átvegye tüzet s önmagában gyűjtsa fel mint örök erőt, örök meleget. Szép, mert nincsen véuhedése; örökifjan bolyong, ha jön a sárga ősz, a tél dermedése, mosolygó tavasznak fénye, ébredése! Hogy ha megvénülne: nem lenne az élet, életben ifjuság; egyszerre pusztulna vele egész világ . . .

Fenséges, mert csupán ő a kérlelhetetlen, kit meg nem veszteget szépség, báj, kincs, kellem, hatalom, bölcsesség, erő, erény — semmi; ahol csak élet van: neki vígan, búsan, sötéten, fényesen meg kell ám jelenni . . . Ez a hivatása. Isteni hivatás! Virág, ha nyit, gyümölcsöt hoz, megért: jőjjön a hervadás; madár, ha fészket volt, szeretett és dalolt, a szívét átadta új dalos madárnak: némuljon el ajka, hullassa le szárnyát a bolygó halálnak. Hatalmas czédrusok és százados tölgyek, hogyha jó a halál: szilánkokká törnek, porrá válnak; ez a sorsa erős elefántnak, piczike bogárnak . . . S az ember, az erős, eszes, hiú, büszke! szintén csak egy rom lesz, a végtelenségnek egy kialudt üszke . . . Nincsen itt számítás, alku, előny, érdem; ott van a nagy halál vízben, légtelen, vérben! . .

*

Szokás a halál fogalmát a természet téli nyugalmával összekötni. Nekünk a havas táj fehér patyolatával, az erdő, mező nagy némaságával, a megszibadt, pihenni tért élet: halálról beszélnek. Szeretjük — nagy költői szabadsággal — a telet összehasonlítani a felséges halállal és a tavaszt a nagy, szent feltámadással. Semmi hasonlóság nincsen ezek között; mert örök élet zsong a szürke föld fölött és a végtelenben; csupán mi halunk meg, a roppant mindenség egy-egy kis paránya, de átviszszük szívünk az örök világba, újabb, nagy tusára. És nyomunkban ébred mindig a támadás; nem tavaszi fénynyel s nem a nagy trombitás: de csendben és né-

mán — egy friss, egy új élet, vagy ezer is ébred . . . De azért jól esik nekünk a megdermedt természet hópatyolata alatt a felségesen pihenő halált keresni. Ilyenkor — talán természeti okokból is — de mindig divatosan foglalkozunk e csodálatos kérdéssel. A „memento mori“ füleinkbe csendül erdőn, mezőn az alvó virágról, a lombtalan fáról s ez jól van így; mert a bái termék illatos levegőjében, porlepte párnái között, lázas mámorában a vigadó életben: kinek jutna eszébe a halállal foglalkozni? . . . A pezsdülő élet viharozása nem ér rá arra, hogy a természet e mindennapi nagy igazságszolgáltatásával foglalkozzék . . . Pedig, ott a halál: a por-teli légtelen, szédítő illatban, lánggal égő vérben, szerelmes sóhajban, vágyakat, álmokat kergető léleknek minden érzésében . . .

Hagyjuk el az élet e farsangi vásárját; menjünk az isteni szép természet ölére; ott is jár a halál, de milyen szép, édes! . . .

Fehér az egész tájék. Hócsillagok szálltak a lombtalan fákra; ragyogó fénye van a szép természetnek, de nincsen virága . . . Nincs dala. A szív, illat és a hang — az élet harmoniája — hiányzik itt nekünk s mégis megvan az *isteni lárma* . . . Az örök Isten tündöklő szeméből sugarak áradnak.

Milyen hideg volna e sugarak csókja a tarka világnak s milyen nagyon forró a hó-zuzmarának, a tél pompájának! Hullnak, egyre hullnak a téli virágok; hókeblük megolvad. Zörög a fagyos ág, füttyülő szél támadt . . . Kürt riad a bércezen s a nagy erdő testén a hang hullámozva, szilajon átvágtat . . . A visszhang felesel, mint a pajkos gyermek; nem hallgattatod el a pattogó nyelvet; mert mint szájas aszszony: míg te el nem hallgatsz, mindörökké perget. Aztán lenn a völgyben ebek csaholása csap hangos koncertet . . . A vadász-vér pezseg; lázas izgalom kél a feszült ereken . . . Szilaj csörtetéssel ébred a pihenő vad a sűrű berekben. Hallik, amint csörtet s

A tor.

— Humoreszk. —

— „A TERMÉSZET“ eredeti tárczája. —

Irta: Csényi Gyula.

szent-lászlói határban, odafönn a „Nyulas erdő“ dereka táján, egészen künn a síma járasszelen van a „dikhencz“ Kothencz Ádám juhász-gazda tanyája.

Dikhencz Ádámnak csúfolták, mert egy ízben a tanyájához nem messze eső nyárfa-irtásban épen javában nyomozta a sülédöt, amikor két fináncz rajtaütvéen, megkérték tőle a fegyver- és vadászati engedélyt.

Kothencz koma azonban csak haladt, gyorsan előre és újjával a tanyájára mutogatva, mondá:

— Ott, ott, oda gyertek. A finánczok oda is követték, de Ádám gazda becsapta az orruk előtt a pitvarajtót és „dikhencz, föl is út, le is út, Tisza, Rajna, fogd mög“ — kiáltással a kutyáit rájuk uszította.

Igaz, hogy ezért később kerek két százas bankót fizetett, de mi az ahhoz a nagy virtushoz képest. Így maradt azután rajta a „dikhencz“ predikátum.

Többrendbeli jó tulajdonságai mellett még nagy lesipuskás is volt az öreg és a tanyája körül ki is pusztította a fülest, foglyot, meg a szomszéd uraság fáczán-állományából is kilőtt néha-napján egy-egy darabot.

Csak egyet, egy nálánál is ravaszabb komát nem tudott a puskája végére fogni. Egy vén róka volt az, amely már közel tíz év óta bosszantja és károsítja. A „csirebabos“ — így nevezte a tanya népe azt az igazi vén rókát — a mely annyi kappan, meg pulykapecsenyétől fosztotta meg őket. A „csirebabos“! Hej, ha úgy egyszer „lik iránt“ vehetné! . . .

December dereka táján volt az idő s a ködös pusztaláthatárán nem tűnt fel még semmi derengés, semmi tisztulás. A metszően hideg szél meg-meglődította a nehéz ködpárákat, de foszlányai közül nem kandikálhatott elő a lanyha napsugár. Egyik perczen úgy tetszett, mintha a sűrű ködön túl, fenn a végtelen magasban, a hamvas színű égen, nagy, fehér hótömbök gördülének tova; a másik perczen már sűrű szürke fátyol ereszkedett le a földig és elfödte az amúgy is rövid láthatárt.

Ádám gazda épen künn állott a tanya végén, kurta szárú makra-pipájából nagyokat fújta a közeli irtáserdő felé, amidőn egyszerre durr, durr . . . s hahó! elesett! megvan! — kiáltások csendülnek meg a körülbelül ezer lépésnyire fekvő homokfogó erdőcskében.

— Hejnye — kik lehetnek, — tiprengett Kothencz koma és szép csendesen lesumfordált a gajgonyás sömlyék széléig. — Hátha erre jönnek a vadászok . . .

hó-port rúg a lába. Rohan, mint a villám, a szörnyű halálba. Ha aczéleső lobban, vadúl bömböl a lég, zúg-búg a rengeteg . . .

S a halál otthagytott egy piros vérfoltot a fehér hó felett . . . És ő tovább szállott . . .

A nap vörös tűzben száll a pihenőre; sugarakat szór a havas hegytetőre. A nyugoti égbolt fellegtakaróját rózsaszínre festi s a hegyhátak mögött eltűnik szépséges, isteni felsége . . .

Alkonyi szellő kél; dudorászva nyargal a vad bérczek felett; szürke ködbe borulnak a távoli hegyek s közelg lassan a zordon téli este . . . Csillagok gyűlnak ki, a végtelenségnek fényes vándorai, mint annyi égő szem ragyognak; apró hőcsillagok csillognak szerzetés, vissza a kék égre . . . Mi is hazatérünk . . . Útunk csikorgó hó, kísérrünk a fagyos vándor-szellő, mely virágokat szór az erdők fáira, hogy eltakarja a kopasz ágakat tündöklő, apró csillagokkal. Dermesztő a hideg, fagyos zuzmara-virágok nyílnak a bajuszra. Sóhajunk fagy oda, pedig messze küldtük, édes kicsi laknak szerény hajlékába, meleg szobájába . . .

Térjünk be egy szóra, egy pohár jó borra, útszéli csárdának csöndes tanyájára. Majd ott megmelegsünk, fölvidül a lelkünk s vígan megyünk haza . . . A pitvar ajtaja nyitva a csárdának; benne nincsen lárma . . . Patyolat párnák közt tűzszemű szép lány piheg, mint egy galamb; sápadt arcán kinyílt tűzesen a halál rózsája . . . Ránk néz, mint a tavasz, igéző búbjával, szemeiből látszik, hogy szólna: „bánjatok el rútúl a rám leselkedő borzasztó halállal!“ Oly szép! Ajkainak egy-egy rándulása mintha csókot kérne s mintha testében a szent tűz nem is férne: szemein ömlik ki . . .

Néma a környezet. Az öreg anyóka imádságot mormol; a tűzhelyen, lassú melázással, a czicza dombol; a házi eb, fejét a küszöbre hajtva, ezt az egész dolgot különösnek tartja . . . Néz, néz s egy-

Ádám gazda nem volt épen zsigori ember, sőt a társaságot nagyon is szerette. Az urakkal is üritett már ő a városban, meg a pusztán is egy-két barátságos poharat. Most meg épen kapóra jönnének, mert ma nagy nap van a tanyájában. Javában készül a májas, a véres, meg a kásás-hurka, mert hajnalban lévén „meghalálosodása“ ama két hatalmas hízőnak, melyeket annak idején a komiszárus úr előtt is emlegetett.

— Adj Isten Ádám gazda — hangzott e pillanatban s a ködből egy hatalmas alak domborodott elő és peczkesen állott meg Kothencz uram előtt, egy nagy tarka rókát tartván kezében.

— Nini, a csirebabos! Azaz, hogy adjon Isten jó napot komiszárus uram — kiáltott fel meglepetve Kothencz koma.

— Ejnye, ejnye — mutassa már no! Az ám, ni, csakugyan a „csirebabos“. — Hej, de régön lesők már ő kelmire és mégis más viszi el a bőré. No de sebaj, csak hogy mög vagy, csak hogy itt vagy!

Azután jó magyaros vendégszeretettel „betessék“-elte az egész úri vadászkompániát az ő — mint mondá — szegényes portájára, ahol azután a jól befűtött banya-kemence mellett csakhamar fölmelegedett a társaság és vidáman csengő kacaj követte az egyre-másra fölhangzó vadász-anekdótákat, közben természetesen nagyokat és igen gyakran hörpintvén Ádám gazda négy esztendő, tüzes buczkai borából.

— Asztalhoz — hangzott most a vezényszó.

szer feláll; kimegy az udvarra: gödröt ás a tornác egyik szögletébe s felordít az égre . . . Az öreg csaplárné, mintha ifjú volna, felugrik a székről s rémesen sikoltja: „most már vége, vége! . . .“

Hol jött be a halál, hol ment ki? — nem láttuk. Ott járt, az bizonyos; tavaszi szépségben rabolt el a földtől egy ékes virágot . . . Szenvedély nem égett a vérében — talán; csók sem csattant el még szűz tiszta ajakán — csak az anyja csókja; és a csodahalál — szent ifjúságával — mégis elrabolta . . . Nincs tűz a szemekben; nem forr a vér többé; ma még egy szép alak, holnap már csak anyag — *öntudatlan erő* . . .

Kimegyünk a csárda füstös kis ajtaján. A piros ég alján a hajnal hasad már; az éltető Isten szeméből kiömlik ezer és ezer sugár . . . Nekünk ma még *élet*; holnap talán — *halál!*? . . .

Boér Miklós.

Beszélő madarakról.

Közli: *Baloghy Dezső*.

Mottó: „Tudásunkra nézve az az utolsó, ami a dolgoknak lényegében és keletkezésében első.“

Aristoteles.

A beszélő, tehát föltétlen divinalis madarakról külön nagy könyvet lehetne írni. Ezeknek az emberhez való viszonya, sőt talán egyenesen az ember fejlődésére gyakorlott befolyása olyannyira érdekelheti az emberi tudományt, hogy hiányt vélek pótolni már azáltal is, ha szerény amateur módra csak félig-meddig mutatom is be a tudós világnak.

Megjegyzem, hogy e helyt nem szándékom a primum cognitum nagy fontosságú kérdését szellőztetni. S ha kissé a nyelv milyensége, eredése ügyére

Behozták az alföldi disznótorok első fogását, a szokásos tyúklevest. A patyikus, a postamester, a fiskális és a komiszárus immel-ámmal, fitymálva nézték ezt a bevezetést. A doktor meg egyenesen kijelentette, hogy ő ugyan nem leveszik, hanem hadd jőjjön csak a többi, tudniillik a kolbász, meg a hurka. Egyedül a kompaktor nyakalta erősen a tyúklevest.

E pillanatban a föltárult ajtón két óriási tál nyomakodott az előtérbe.

— Szent Isten, ilyen kolbászokat, ilyen hurkákat! Általános volt az elszörnyűködés.

A kolbász volt olyan vastag, mint egy ásónyél, a véres hurka meg olyan, mint a doktor kezészára.

A társaság az első meglepetésből felocsúdván, élénk vágyat érzett ez óriások töltelékeinek kifogatására, mit elsőnek a mi kedves János doktorunk meg is cselekedett.

— Jó-e pajtás — sandított a kompaktor?

— Gondolom, volt a rövid replika és gyors egymásutánban tűnt el a tálakról a hurka, kolbász, véres, de még a divatos kásás is.

A gazda rejtélyes mosolylyal állt az asztal végénél s kémlelő szemeket vetett kedves vendégeinek jóllakott, megelégedett ábrázatára.

— Adj Isten egészségükre — mind közönségösen — mondá nyugalommal. Nem is gondoltam vóna még tégnap ilyenkor sé, hogy a szögén pára csacsikat még ma köllesön lébunkóztatni. De nagyon mögjavultak az ősz úta, ügyé apanyuk?

nézve is kockázatok némi véleményyt, az csak mintegy kalit gyanánt kíván szolgálni, melybe a beszélő madarakat elhelyezem.

Mindenek előtt kijelentem, hogy egyáltalán nem tartok azokkal, kik a szavakkal gondolkodást tartják az ember fő-fő attributumának. Ma még szavak útján, holnap úgy lehet algebrailag, vagy hogyan elmélkedünk s értekezünk majd.

Tovafejlődésünk iránya okvetlen kell hogy túlnője s széttörje a léleknek, az ész nyilvánulásának ezt a nyügét. S hiszen a lángész ma sem gondol szavakban! Szabadon, isteni szikrakép pattan ki egy-egy nagy eszme, mint Pallas a Zeus agyából. S vajjon hogy fundálta volna ki pl. Edison a telefonját szavak útján?¹⁾

Szerintem téves felfogás az is, hogy az állat nem kombinál, nem gondolkozik. Hogy azt mondja: nincs meg benne a „belső szó“ (verbum inter cordis), melynek a „külső szó“ mintegy megtestesülése.

Persze hogy nincs! az emberi szó a papagály vagy holló szólásában. De okvetlen megvan pl. a verebek nyelvében, vagy a méhek, hangyák, sőt a „bucsus hernyó“²⁾ gyarló eszünknek föl sem fogható közlési módjában.

Mert, ugyan hogy magyarázza, mikép egyezteteti össze egy adamita az annyira megvetett állati ösztönből azt a körülményt, hogy egy kaptár méhe, vagy egy boly hangya, valóságos, bizonyára száz- és százrezredéves államéletet él — ama közlekedő valami nélkül, ami talán egyenesen a „külső“ szón, illetve a Galton képen (mental pictura) alapszik.³⁾

Kétségtelen, hogy a kezdeti ember taglejtő, vagy inkább mímelő beszédmóddal élt volt. Gestus, szó, írás, ez a nyelv fejlődésének több fokozata.⁴⁾

Viszont készséggel adok igazat Home Tookenak, ki úgy vélekedik, hogy: „A nyelv birodalma az indulatszók bukásán épült fel.“ Noha megjegyzem, kérdés,

vajjon nem használunk-e át- meg átalakítva ma is csaknem annyi indulatszót, mint amennyivel a tagolt nyelvét még meg nem alkotott kezdődő ember élt vala?

Nem könnyen kopik vagy sikkad el valami nyomtalanul a nyelvség lomtárából.

Hogy mennyire él, sőt uralkodik a taglejtő beszédmód még ma is, nemcsak a vad és vadásznépeknél, hanem a színező, az ékes beszéd legmagasabb fokán, arra nézve csupán a szónoklás és még inkább a drámai színre utalok, hol a taglejtésnek, a póznak csaknem nagyobb szerepe jut a hangos beszéd s illetve éneknél.⁵⁾

Nekünk azonban nem ez, hanem ama kérdéssel van dolgunk: Vajjon hogy, mikép vehette kezdetét ez a mi mostani „emberi“ nyelvünk?

Ez, ha nem csalódom, legtöbbrészt az ember vadász-, illetve ősrégi korára (jégkorszak) esik; még pedig amaz időre, midőn az állatok hangját utánozván, próbált nekik nevet adni.⁶⁾ Megjegyzendő, hogy ez a kezdő nyelv hanganyagára nézve még koránt sem vala ment a hörgés, rikácsolás, csettentés, fütty és a többi állatias hangtól s már talán az ének vajmi primitív ütemes nemével is bírt.⁷⁾ Lássuk!

Az állatok hangját kezdetleg szükségszerűn a létért való ádáz küzdelmében — előbb tán csak a hívás, család szempontjából — utánozta a hideg égöv, illetőleg jégkornak embere: midőn t. i. részint szövetséges állatai (kutya, medve) hívó, részint prédaállatát csaló, sőt ellenét, a nálánál erősebb, ragadozóbb állat hangját utánozván, elriasztó czéllal is gyakorolta. „A busman — mondja Ratzel — bámulatos az állathangok utánzásában, azért több vadat lő biztos nyilával, mint a fehér a puskájával.“

Ily úton-módon ragadt rá s rögződött az egyes állatfajokra a magukadta „mú“, „bé“ stb. nevük.⁸⁾

Midőn az ősvadász az állatokat csalba-cserbe, vagy csak közelébe csalta, ezt alkalma szerint, azok

— Az ám; a Dallos égy maga mögatta a száz iteze zsírt . . .

— Ojan zsírjuk van, akár a szakasztott kikirics.

— Hát Dallosnak hívták az egyik poczát, gazduram — vélte a patyikus.

— Poczát!? Az idén nem öltünk disznót teins uram, mert nem volt, hanem hát annak híjján lévagtuk biz a Dallos, móg a Zsandár nevű szamaracsákát. Hát hiszen talán tudják is a teins urak, hogy itt nállunk, a kúnységban, bizon sok szögén embör élösködik ilyeténképpen.

A fiskális meg a komiszáros egyszerre néztek a János doktorra, a postamester meg a patyikus a kompaktorra, azután valamennyien a „dikhenz“ Kothencz Ádámra, ki együgyűen, mélabús ábrázattal állott az asztal sarkánál.

Néma csönd következett . . .

A fiskális, meg a komiszáros — kik a János doktorra néztek — meglepetve észlelték, hogy a doktor szemei szokatlan fényben kezdenek tündökölni. Egyszerre fölemelkedik a doktor és két óriási szökéssel kiünn van az udvaron. A többiek is mind utána. Egyedül a kompaktor maradt nyugodtan ülve a székén.

Kiünn, az udvaron azután hol az egyik, hol a másik tekintett föl a most már fényesen csillogó égboltozatra, nagyokat sóhajtvá és értelmetlen, de veszedelmesen mérges szavakat mormolva.

— Kell-e disznótor? — szólalt meg valaki az egyik koesi mellől.

Alighanem a patyikus volt, mert annak van oly szép,

magas lyrai tenorja, de most mintha még magasabb fekvésből mondta volna.

— Csöndesen — szólott a postamester — agyon kell a dolgot hallgatni, nehogy . . .

— Ettél-e hurkát, Péter? — vágott közbe a komiszáros az ott ácsorgó kocsisához intézvén szavát.

— Nem ettem én tekintetes uram, hanem inkább elfogyasztottam azt a kis maradék sajtot, onnan a kocsiülésből, mert mióta megláttam a kerítésen annak a két hízónak a bőrét, meg a füleit, hát biz mindjárt rá gondoltam a kolbászára is. A tekintetes úr nem vette észre, mennyire integettem onnét a konyhaajtóból, hogy ne egyék már annyit abból a kásásból, de felém se hederített. Utóbb már azt hittem, hogy talán tudja is a tekintetes úr, hogy mit eszik . . .

— Tudta a ménkü, Péter, dehogy tudtuk, ha csak az a gányó kompaktor nem tudta, mert most jut eszembe, hogy ő csakis a húslevesből delectálta magát.

Denique a baj megesett.

Vadászaink pedig nem gondolva az éjszakával, rögton fogattak és úgy otthagyták a „dikhenz“ tanyát, hogy még azt sem hallották, mikor a gazda más hasonló alkalomra is sziveslátásról biztosította a társaságot.

Azonban az eset még sem maradt titokban. Hogy, hogy nem . . . talán az a fránya kompaktor . . . Elég az hozzá, hogy szépen kitudódott a számartor históriája, nagy gaudiúmára az akkori szegedi vadásztársaságnak.

saját s illetve prédaállataik hívó, vész- stb. hangját utánzó szóval, illetve füttytel stb. eszközölte, ép úgy, mint az a csalsípok útján ma mesterséges úton gyakorlatos.

Igy csalják pl. róka komát a nyúl „más-más“-szerű vész-, jobban mondva kinja hangjával. S ilyes körülmény juttatta a macskának a *czicza* nevet, mi alapján nem más, mint az egérezinczogás utánzata.

Amennyiben pedig azután az ember ilyes nyelvkezdő kora roppant rég lehetett s a tenger időn át a legáltalább hangutánzók is alá lettek vetve nemcsak fogalomfejlesztő, de hangtani változásoknak is, ma már fölötte nehéz lenne az állatvilág maga szerzett nomenclaturáját megállapítani s tisztába hozni: vajjon mi benne az állati s mi hozzá az ember szerzeménye?

Az egyszerű állat-adta név majd az egyén tulajdonságait jelző mellékneveket s igéket hajtott, melyek származásának logikai sorrendjét — kivált kellő segédeszközök híján — tisztára meghatározni immár nagyon nehéz, gyakran lehetetlen.⁹⁾

Mielőtt azonban tárgyunkba beljebb merülnénk, jónak látom azt is előre bocsátani, hogy az állati nem-, faj- és fajta-nevek — tova fejlődöttükben — fogalmi mintegy egymáson át-meg átaóve, sok változásnak voltak alávetve,¹⁰⁾ mi által igen megnehezítik eme szavak biztos származtatása ügyét.

S hát ilyesmire csakis egy essay-író dilettans, költő-tudós vállalkozhatik, kinek itt-ott egy kis baklövés is elnézhető.

A beszélő madarakkal — mik óriási területen lelhetők — bizonyára ősidők óta ismerős az ember.

Eltekintve itt a forró égövi papagály-fajtól,¹¹⁾ az ős mythoszok, minő a parszi, görög és germán, a legelőkelőbb polczokra helyezték beszélőink legkiválóbb s legmisztikusabb, lugubre madarát: a hollót. Hát még ha fehér volt!

A holló Apollo és Vodan szent madara. Még különb a parczok Eoros-a: az ég négy szakai egyikére helyezett isteni, szent holló „mely tiszta szót beszél“¹²⁾ stb.

És e madár neve bizonynyal nem más, mint hangutánzó s szó- és beszélőtehetségének, mint jövendőmondó, köszöni ezt a nagy divinalitását.¹³⁾

S immár kísértünk meg beszélő madarainknak az emberhez való szorosabb viszonyát, mint vadászó közegét is kimutatni.

Részemről ugyanis — bár fogható bizonyítékokkal nem rendelkezem — meg vagyok győződve, hogy az ő ember, fondor eszével, létért való nagy küzdelmében idejekorán rájött, hogy a holló, szajkó, szóval a varjú-faj, mint az állati hangok mesterileg utánzója, igen alkalmas rá, hogy betanítva hívó, csalimadarúl szolgáljon.¹⁴⁾

Lássuk, vizsgáljuk tehát ezt az érdekes fajt közelebről: Kísértünk meg a *csóka*, *szarka* és *szajkó* szavak etymonját. Vajjon mi sült ki belőle?

A *csóka*, *csauka*, *csalka* (átv. *csollák*)¹⁵⁾ a *csa*-szó és a kicsinyítő *-ka* összetettje; képződésére azonos a *pulyka*, *póka*, *tálka* *táka*, stb.-vel.

Igy a *szarka* sem más mint *szar* és *-ka*. S ami a *szajkó*-t (Mátyást)¹⁶⁾ illeti, ez mint *szaj* és *-kó* szintűgy teljesen homo- és synonym az előbbiekkal. S amennyiben töve a *szaj* egy a *száj*-jal (a mi szól)¹⁷⁾ igen alkalmas rá, hogy két társa nevének etymonja

ügyében is ujjmutatással szolgáljon, annál is inkább, mert fajilag a *szólka* nevet is viseli: V. ö. *szajkol*: magol.

Igen, de itt azután nagy bökkenő áll előttünk. Annak a kérdése, vajjon a *szav*, *szó* eredeti alakja csakugyan a *csauka*, *csóka*, *csav*, *csó* volt-e? Vagy a *szarka* *szar* tőjének a változata? Vagy ép a neptuni *szar*, *sár*-féle¹⁸⁾ szinte beszélő vagyis hangzó csoportjába sorolandó-e?

Részemről természetesebb, eredetibb s hát valószínűbbnek tartom előbit, először is azért, mert *fix*. Noha ez a *csav* is, ki tudná miféle *coxismus* stb. útján, rokon nyelvekben és ma már nagyon különbözőn hangzik.¹⁹⁾

Természetesebbnek mondom, mert nem kétlem, hogy ez a *csav*-féle hang ő-ős, talán emberelőző időktől sajátja a madárnak, ép aszerint, mint a *kár* a varjúnak; s viszont csöppet sem valószínű — bár per absolute nem lenne lehetetlen — hogy a madár ezt, az „Aturok madara“ módjára, a beszélő embertől tanulta s tartotta légyen fel, már csak az oknál fogva sem, mivel a varjak két fajtája: t. i. a *csóka* és *vetési* varjú közös szókincsét képezi.²⁰⁾

Nagyban támogatja ezt a — mondjuk *csókás* — felfogást az a körülmény is, hogy törökben a *csödör* *čaudur* (fiatal mén), mi tulajdonképp nyerítőt jelent, eme törzsből *čau*, azaz kiáltás.

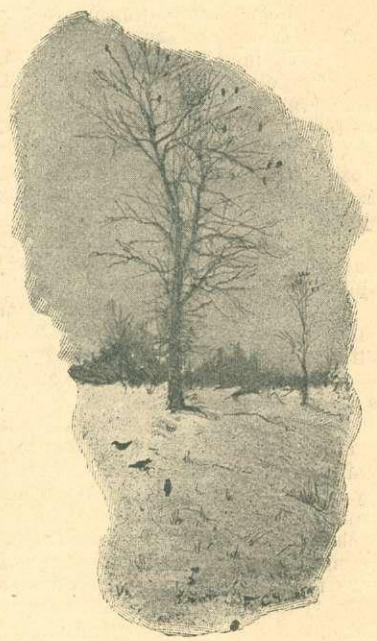
S immár lássuk a második föltehető elméletet: a *szav*, *szó* vajjon nem a *szarka* *szar* tőjének származéka-e?

Mindenek előtt jegyezzük meg, hogy a *szar*-*szar*-féle egyebek közt szintűgy hangot, beszédet jelentett volt. L. Magyar Olymp. I. 81.

A mi azután a *szarka* tőjét illeti, itt először is azzal a kérdéssel kell hogy tisztába jöjjünk, vajjon ez a név a madár hangjának egyenes utánzata-e, vagy kerülő úton jutott hozzá?

Részemről direkt utánzatnak nem tartom, már azért sem, mert a *szarka* szavában az *sz*-nek legesekélyebb árnyalata sines s ez határozottan „*kr-kr-kr*“-szerűen hangzik.

Nagyon valószínűnek tartom azonban, hogy a *csar*, *szar*-féle kemény mássalhangzós alak a „csörgő“ *szarka* hangjához való alkalmazkodás. S tekintve, hogy a *csáro*g a varjú s egyben a *seregély* hangját értelmezi, midőn a *káro*g alak is befolyásolható s tudva viszont, hogy a *seregély* is a (*csáro*g, *csörög*) *sereg* hangutánzó útján nevesült, semmi kétségünk nem lehet, hogy a *szarka* *szar* tője is a *csav*-féle *csar* alakjának köszöni lételet.

(Lásd a jegyzeteket a tulsó oldalon. — Folytatása következik.)

Jegyzetek.

1) Önkénytelen eszembe jut az a floxerás hitetlen horpácsi vinczellér, ki midőn nagyító üvegen át szemléltették vele a kóros venyigét és látta volna, hogy mint szipolyozza az a sok apró bestye „czirokkéle“, létezését kénytelen beismerte s csak az nem fért a fejébe, hogy: „Hottuttók mé, hogy hogy hujjoák?“

2) A „bucus-pille“ hernyói hadoszlopban szebben, szabatosabban defiléroznak, mint a német császár legkitünőbb gárdaezrede. L. Term. tud. Közl. 394. füz.

3) Kérdés, vajjon az alsóbb rendű állatok csodás közlési módja, nyelve, nem-e képezi egyes külön érdeküket?

Az állatok — mondjuk okosságáról máris számos tanulmány megfigyelés áll a tudomány rendelkezésére. Engedtessék meg most, hogy én is járuljak hozzá egy-két adattal.

Egy ismerősöm lesen állván, látta hogy egy varju csőrében ágacszkával lépked egy hangyboly felé s az ágacszkát annak közepébe szúrván, egy közeli fára lebben. Közben szimatot kapott s tova szállott. Czelja aligha volt más, mint a boly lakóit költözésre bírni, hogy izes bájjaikat fölevegesse. Egy szava-hihető szemtanu viszont egy gólyatörvénytészeket figyelt meg. Ez következően folyt le: Számos gólya soká kavargott, gyülesezett a légben. Egyszerre kivált belőle négy darab s alászállt a földre, hol azután három közbevette az egyiket (börtönörök a delikvenst). Egyszerre, midőn a gyűlés jól kitanácskozta magát, mindnyája alászállt s az elítéltet a csőrével agyonvagdalta. Talán ott is a (gólya) király nevében.

Egyszer egy rabszarkát figyelttem meg. Ez télen át többször jutott fölös falathoz s azt szokása szerint elrejté. Egy-két leselkedő varju azonban ezt rendszeren elemelte. Egy ízben — látva, hogy a tolvajok ott ólaktodnak — Hanzinak az az ötlete támadt, hogy megtréfálja őket. Üres csőrrel ugrálván rejtő kamarája helyére, a szokott körültekintés után úgy tett, mintha rejtene, azután tova lantolt s figyelt. A varjak csakhamar alákerültek s alapos kutatásnak vették alá a helyet, de biz' nem letek ott semmit s szégyenszemmel lebbentek órhelyeikre vissza.

Végre, két kutyánál is észleltem, hogy álomból ébredve, gazdájukat nem levél, nyugtalankodni, szűkölni kezdtek. Azután — bizonynyal így gondolva: „Ha gazdám hazament, felöltőjét is elvitte; ha csak ideiglenesen hagyta el a szobát, ruhája a fogason függ.“ — egyben a fogasnál termett s megszagolgtván az öltönyöket, minthogy a gazdáját is ott lelte, nyugodtan fokúdt helyére vissza. Vajjon szavakban elmélte, gondolta-e ki a két eb mindezeket? S „belső“ vagy „külső“ szóval?

4) Garner hírneves majomismerő szerint a majom, nyelve majd minden hangját más-más mozdulattal kíséri, minek az azonos fajtájú majomnál bizonyos meghatározott értelme van.

5) Megszólat ez az ős ösztön nyelv akaratlanul, a maga legnyersebb alakjában, alkalomszerűen a legműveltebb egyének-nél, ha a düh vagy elragadtatás vérüket túlhevíti, vagyis az állati őserő: a bete-human visszakisért bennök. Különbösen csak pl. Mexikóban ma is nagyban divik a taglejtő vagyis jelbe-zéd. S alkalmilag fölfrissitem a barbár királynak Nerohoz intézett ama kérését, hogy pantomimuszát ajándékozza neki, tolmácsnak a szomszéd népekkel szemben, kiknek nyelvét nem érti.

Csak meg kell figyelni s itt is, ott is rábukkanunk az ős mimelő nyelv esökkévényeire. Ha pl. azt kérdjük valakitől: „Mi az a kerep?“ Mielőtt magyarázna, okvetlen a kezét fogja balról jobbfelé forgatni. S vajjon ez a mondás: „Arra nem is hederitek!“ nem enged-e rá következtetni, hogy a mimelő ős az ilyet: „Oda se neki!“, „Bánja fene!“, „Menj a pokolba!“ a kézzel (hadarás) hederítés ma is széltében divó mozdulatával fejezte volt ki.

6) „Az állatoknak, mikor megkapták nevüket, a következő napon meg kellett jelenniök, hogy megmondja mindegyik a saját nevét“ (Kálmány).

7) Röviden azt is megjegyzem, hogy az ének ma is alkotórésze, halvány kísérlő beszédünknek s hajdan okvetlen fokozottabb mérvben uralta a nyelvséget.

8) L. Max Müller „ban-van“ és „bu-bu“ (onomatopoetikus és interjectionális) elméletét.

Hogy mennyire nyelve, jobban mondva eszeügyében van az embernek az állatnév-adás, arra nézve álljon itt egy kis példa. A latinos világban a mohorai öreg tanítótól azt kérdezte egy kíváncsi nebuló, hogy hogy hívják a varjút diákiul. Mester uramnak biz' ez nem jutott eszébe, nehogy azonban rossz deák hírébe jöjjön, azt válaszolta, hogy „krakátusz“. És a varju azért megmaradt corvus-nak, hanem a tiszteletes és tudós levita uram vette fel a Krakátusz nevet s viselte mind haláláig.

9) Itt ama fontos körülményre is ki kell hogy terjeszkedjünk, az emberi fül hogy mikép, mely tág hatáskörrel fogad s

ad át beszélő, illetve halló szervétől távolabb eső hangokat: minő pl. a gőzkocsi zakatolása s még inkább egy-egy nagyobb (iskolai) esengő szakadozottan ritmikus hangja. Száz különféle apró szöveg illeszthető rá s alkalma szerint mindnyája fedezni látszik. Így vagyunk az állatok, tehát beszélő madaraink speciális hangjaival is. A legemberszerűbb állatszavak is alávétvők változatoknak. Így pl. a bibicz platt-németül *kirvit*; a pity-palaty is *whip-poor-will*, amott *pod spódk* stb. s a *kikiriki* egyebek közt *coquelicot*-kép is előfordul.

Igazolni látszik azt a dolgot, hogy t. i. mily eltérőn lehet ugyanegy hangot különböző füllel felfogni s különböző szájjal kifejezni, az a körülmény is, hogy a kínai nyelvben, melyben ma is igen sok a hangutánzó, mennyire eltérők ez utánzások a mandzsu kiejtéssel szemben. L. Max Müller I, 362.

Másrészt valószínűnek tartom, hogy sok „képzelt onomatopoea“ tulajdonkép valódi s csak hosszú idők folyamán változott át. Így lehet, hogy pl. a szanszkrit *margara* (macska) eredetileg valóban ez állat morgását, dorombolását utánzó szó volt.

10) Példa erre sok van; legtöbbet bizonyít azonban s ép tárgyunkat érdeklően a Com. kán: „A csóka, avagy zajkó tsacsog.“ Perti Fab: „Zajko cezer felekesite magat pavanak tollayba“. (zajkó varjú helyett.) Szépen igazolja továbbá a dolgot a papagály „tengeri zajkó“ neve. L. Fal N. A.: „A fő- és mélyeséges dolgokról szinte üggesége, mint valamely „tengeri zajkó“, vagy hazámbeli „szarka-mátyás“.

Mindezekután nem tudható, vajjon pl. a csóka vagy szarka nem vonatkozott-e előbb az összes beszélőkre.

11) Ezek természetesen a forró égővi pl. hindu és parszi mythoszokban szerepelnek, hol inkább a szerelem részére lettek lefoglalva. Kama-t, a szerelem istenét pl. papagályon nyargalva ábrázolják. Uj-Seelandban a kakadu szent madár. S ez tényleg is szerelmes természetű madár, kivált szerelmi történetekben szerepel. S érdekes, hogy a kereszténységbe is átjutott, mint az ártatlanság jelképe.

12) „Eros ragyogó, messzelátó, okos, tiszta, kitünő, égi nyelvet beszélő stb.“

13) „Trombitáját ellopta darunak a varjú, *hollónak olvasóját*, Máthénak (medve) mankóját és báránynak lazsnakját.“ (Thaly N.E.)

14) Míg ugyanis az ember a sas fajt (solyom, ráró stb.) ősidők óta aktív vadászatra használja, nagyon valószínű, hogy viszont a varjú-fajt csal-vadászatoknál alkalmazta volt. S tekintve az ősember gyér fegyverzetű voltát, csöppet sem csodálkozhatunk, ha fondor észével ily módon is igyekezett táplálékhoz jutni.

15) Az átvéteses *csollák*-szem ős fogalmára aligha egyéb, mint *csóka*, vagyis e madárrhoz hasonló átlátszó, világos kék szem. Így is hallom alföldi embertől tarka ló szemére vonatkoztatva mondan.

16) Érdekes megjegyezni, hogy a szajkó magyar vulgójának németben Murkolf, azaz Markalf a megfelelője.

17) Nagyon valószínűnek tartom, hogy az *ajak*, *aj-ak* nem egyéb, mint a *száj* előlkopott, tehát *aj* alakjának a többese: vagyis a felső és alsó száj együttvéve.

18) V. ö. *sar*, vagy *vízi-varjú*, azaz *szárca*, fajlag *sárca*. Hogy azután a *szárca* a *szár* útján mint vízi nyerte-e ezt a nevét, vagy a szársága folytán? Részemről ép a *sárca* tanúsága szerint úgy vélem előbbítől, midőn egész valószínűnek tartom, hogy a *szar* (v. ö. *far*) ezen madár föltünő ily sajátsága útján létesült. (*Szár* = tar, kopasz.)

19) A magyar *csav* hangot pl. a tót *kan*-kép (*kanka* = csóka), a német, bár *Isagerl* névvel is ruházta, *Csack*, *Jäck*, de sőt *Djár* alakban is használja. S itt látom helyén megjegyezni, hogy beszélő madaraink nevei nagyon egyeznek, kivált a szlávval, amennyiben ugyanis a varjú *vrana*, a szarka *straka* (orosz *soroka*) s a szajkó *sojka* nevet visel.

Nagyon esalódnék azonban, aki erre alapítva, szláv kölcsönnek tartaná, mert a csóka törökben *csauka*, *csaga* (v. ö. Schlägeli szójegyzékből *zaka* = szarka), a varjú esztül *varnai* stb. Szlávban csak a *straka* válnék be, amennyiben a *strakovy* (tarka) szóval egyez. Ez azonban a szó eredetére nézve mit sem bizonyít, mert utóbbi már a *straká*-ból, mintegy szarkás melléknevesült. V. ö. különben magyar *tar* és *tarka* (szarka) *szür* és *szürke* változatokat is. Megjegyzem különben, hogy régibb nyelven a *szár* nemcsak kopasz, hanem feketés, sőt feketét is jelentett. Így nyert nevet analogia s hasonlat folytán a tót *sztrakos* (szarba-gebics, bába-szarka) is.

20) Tulajdonkép, tekintve e madár nemcsak ragadozó, rabló, de kifejezetten tolvaj természetét s mellé csal-madár voltát, talán az sem lenne kizárt, hogy a *csóka* már a (*kal*) *csal* ige származéka s mint ilyen, a *szarka* (V. ö. *schurke* és *schalk*) félebből került.

A róka fogása és vadászata.

Írta: Lakatos Károly.

Praktikus törvetők azt állítják, hogy a róka legbiztosabban csakis „vonszalék“ segélyével törbe csalva, fogható vasban. A róka felveszi a nyomot s követi a szimatot, különösen ha imitt-amott hering-fejeket ejtünk el. Télen azonban főlöszleges a vonszalék, mert ilyenkor, kivált kemény éjjeli fagyok alkalmával, kitünő szaglásánál fogva, kóborlásai alatt úgylis ráakad a róka a fogóhelyekre. Szőlőkben, október- és novemberben igen jó szolgálatot tesz a vonszalék. A szőlőérés idejében ugyanis a rókák mind a szőlőkben vagy ezek környékén tartózkodnak, mert az érett szőlő odacsalja őket. Ha tehát a közeli erdő szélének valamely elhagyatottabb helyén félig-meddig a földbe lemélyesztett lódögöt teszünk ki s a dög körül és annak közelében tányérvasakat helyezünk el, a fáradság nagyon kifizeti magát. Természetesen a csali elhelyezésénél némi fortélylyal kell élnünk, olyannal, mely a róka szokásának kedvez. Például tartózkodnunk kell a csalit egészen nyílt helyen elhelyezni, sőt inkább e célra árkos, gidres-gödrös zugot, vízmosást választunk, hogy a róka lappangó természetének megfelelőleg, minél jobb fedezetet nyújtson a környezet a lopakodva közeledés céljára, mert a ravaszdi minden legkisebb fedezetet felhasználva, nagy óvatosan, fürkésződve és szimatolva szokott közelíteni, miközben lába alá kevesebbet ügyelvén, a vasba kerülhet, ha jól van intézve a fogóeszközök elhelyezése. Legkönnyebb s legbiztosabb módja a vastörrel való rókapusztításnak az *állandó dögheleknél* való fogás. Az egész mesterség pedig abból áll, hogy nyár folyama alatt alkalmas, jól megválasztott helyeken ily állandó dögheleket létesítünk s oda a ragadozók csalogatása (odaszoktatása) céljából évközben folyton csalétket teszünk ki és pedig először is egy fél, vagy egy negyed lódögöt félig a földbe mélyesztve s lazán földdel és falevelekkel behányva. Ez az alap. Azután pedig gondoskodunk róla, hogy az évközben elhullott állatok mind a döghelekre kerüljenek, hogy a csalétek soha ki ne fogyjon s mindig terített asztalt találjon ott a dúvad és pedig minél változatosabbat. Mindig legyenek a dögheleken kutya- és macska-hullák, nyúl-bél, lött madarak, sőt mindenféle állatbeleket hányunk ki, hogy ily módon az őszi ragadozók részére állandó etető helyeket teremtsünk. Ha azután a róka azt látja, hogy az ily mesterseges etetőkön éjjel-nappal biztos lakomára talál, azokat nemcsak hogy minden éjjel pontosan felkeresi, hanem a dög körül itt-ott felhalmozott vagy elszórt almot (homokkal kevert fűrészpont, piszkos föld- és homokkeveréket, melylyel később a fogóvasat fedjük be) is megszokja; miért is épen ez okból célszerű mindjárt a fogóvasak helyeit is elkészíteni: megfelelő alakban és nagyságban kivágni s alommal befedni, hogy később ezek elkészítése szemet ne szúrjon a rendkívül gyanakvó természetű ravaszdinak. Esetleg leskunyhót is készíthetünk az állandó döghelek mellett, mintegy 20—25 lépésnyi távolságra a dögheletől. Természetesen a kunyhónak földalattinak s oly módon építtetnek kell lenni, hogy építési arányaival föl ne tűnjék, teteje valami természetes domborzatnak lássék; viszont azonban oly tág és kényelmes legyen, hogy legalább két ember szabadon mozoghasson benne.

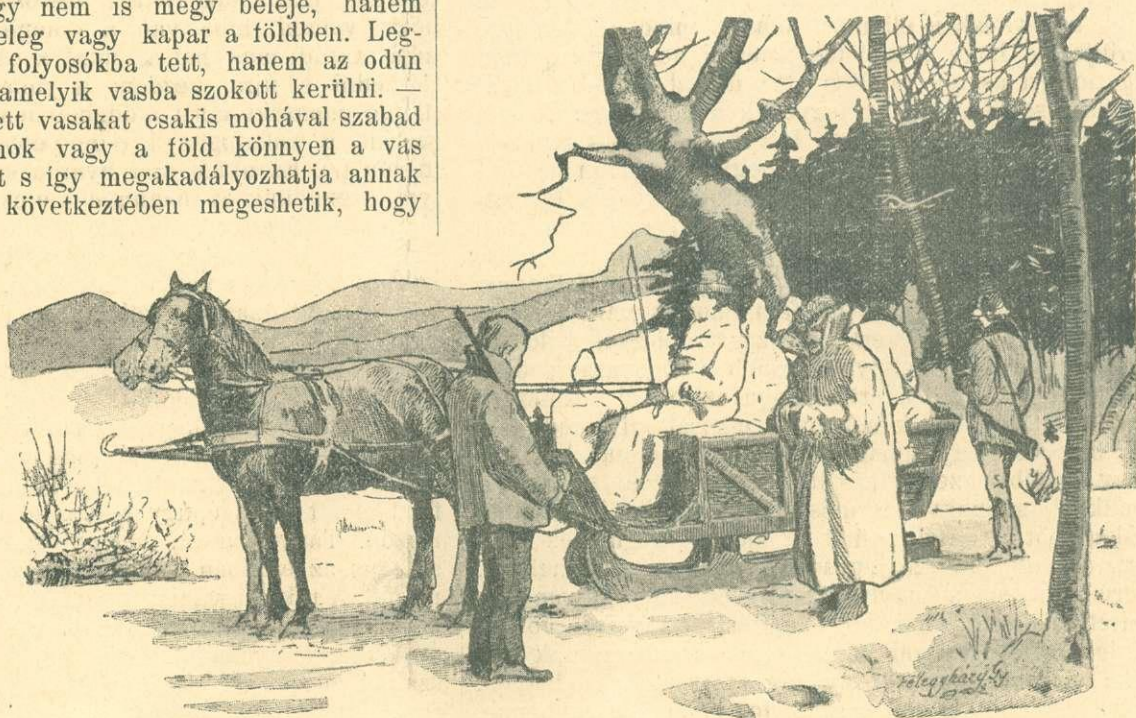
Hogy a dög felé lőrések készítendőek, az elemi rész; valamint hogy ez alkotmány földfeletti része a lehető legtökéletesebben legyen elmaszkírozva, mely célra főrészen mohát, azután giz-gazt és erdei törmeléket használunk. A kunyhóba való *bejárót*, illetőleg ajtót úgy készítjük, hogy egy mély árkolat vezessen be a kunyhó belsejébe, lehetőleg kis ajtónyílással. Ami pedig az egész építkezést illeti, természetesen oszlopok és deszkák segélyével lehetőleg szilárd, esetleg évekre szóló építményt kell létesítenünk, nehogy esetleg ránk dűljön az egész vityilló s ezáltal életünket veszélyeztesse. — Természetesen lesvadászatra a dögkunyhót csak téli világos éjszakákon, havas időben használhatjuk, még pedig minél magasabb hóállás van, annál biztosabb kilátással. Hogy mikor kínálkozik a legalkalmasabb idő a les céljára — vagyis mikor kell megkezdeni a lest — azt a kunyhó körül a hóban mutatkozó nyomok csakhamar elárulják. Sötét éjeken, avagy kései holdkelte alkalmával mellőzni kell a lest; ilyenkor a csapóvasaknak van szerepük, melyeket napvilágnál idejében helyezünk el a dög körül. Hogy a siker annál biztosabb legyen (kivált nagy hónál), nyúlbeleket vagy egy nagyobb dögöt az erdő szélén elterülő sűrűségek körül magunk után húzunk s egész a leskunyhóig, illetve döghelelig vonszoljuk s ott kiteszszük. — A tisztán fogóvasakkal való manipuláció késő őszszel veszi kezdetét az állandó dögheleken, illetőleg akkor, ha a rókák már teljes otthoniassággal látogatják a dögheleket s a kitett csalfalatokat pontosan elhordják. Csalogató szereket főlöszleges a dögterén igénybe venni; a „vonszalék“ alkalmazásának azonban mindig meg van a maga haszna (már az *idegen* rókák miatt is, mivel már az odaszokott rókák úgy is biztosak), csak ügyesen kell végrehajtani. Különbben ha nem kellő ügyességgel és elővigyázatossággal intéztük dolgunkat a csapóvasak felállítására s az eljárási óvatossági rendszabályok körül, az az eredményből csakhamar nyilvánvalóvá lesz. Ugyanis, ha az első két éjjel semmit sem fogtunk és a kitett csalétek érintetlenek maradnak, akkor biztosak lehetünk benne, hogy valami hiba van a dologban. Ilyenkor pedig nem marad más hátra, mint a csapóvasakat szépen felszedni s újra kezdeni a rókák odacsalogatását, illetve odaszoktatását a döghelehez. — *Weber* állítása szerint a rókafogás legkönnyebben megy a szabad mezőn (?). Ez okból már nyáron egy oly alkalmas helyet szemelünk ki magunknak e célra, mely 25—200 lépésnyire fekszik az erdőtől. Ennek a helynek magasan kell feküdnie és száraznak kell lennie; legjobb az őszi rozsvetés vagy löheretarló, esetleg a rét; kevésbé alkalmas a fölszántott föld. Persze feltétel minden körülmények közt az, hogy a megválasztott helyhez jó rókaváltók vezessenek, amit a határos erdőállabból lehet megítélni. Tanácsos, hogy ne sok fogóhelyet létesítsünk, hogy ezeket könnyebben ellenőrizhessük. — Erdőben csakis nagyobb tisztásokon vagy egy éves kulturákban lehet a „hattyúnyak“-kal rókát fogni s ott a vas épűgy helyezendő el, mint a szabad mezőn. Tányérvassal, melyen elhullott csalfalat van, a fogás az erdőben sokkal nehezebb, mint a szabad mezőn. A róka ugyanis itt nem látva oly messze maga körül, mint a nyílt mezőn: szerfelett bizalmatlan és az emberek nyomához sincs úgy hozzá szokva, mint a szabad mezőn. Az erdőben csak akkor közelíti meg a fogóhelyeket, ha azokról az ember szimatja teljesen

elenyészett (?), ép ezért igen rendetlenül jár el ilyen helyekre és csak tisztes távolból szemléli a helyet (?), különösen ha azt gyanusnak találta. — Ha tehát az erdőben tisztások, rétek stb. nincsenek, úgy a következő intézkedéseket kell tennünk. A rókának ugyanis az a szokása van, hogy szél alatt és a mélyedések felhasználásával közelíti meg nagy óvatosan a csalafalatot és azt néhány méternyiről köröskörül futkározza, hogy alapos szimatot vegyen róla; ezt a sajátságát kell kihasználni, még pedig úgy, hogy egy, a

famunkások vagy az erdészeti személyzet által használt út délnyugati oldalán mintegy 4—5 méternyire egy nagy hangyabolyt rögtönzünk, melyet más-más helyről összelapátoltunk és zsákban a helyszínére vitetve, ott egy rakásban kiöntünk. A hangyaboly körül azután úgy 3 méternyire, körülbelül 30 cm. széles és 10 cm. mély barázdát ásunk egy ásóval. A hangyabolyból sugárként kiindulólág is ásunk négy barázdát, még pedig kettőt délnyugoti, egyet északnyugoti irányban; ezek az előbb említett körben csinált barázdát átvágva, még körülbelül 10 méternyire tovább vezetnek, míg két barázda az útba vezet. Ezek a barázdák azután sűrűn behintetnek fenyőlombbal és homokkal, a tányérvasakat pedig az átvágási pontokon elhelyezzük s ezeket is fenyőlombbal és hasonló anyaggal töltjük ki. Most a hangyabolyba vonszalékokat, nyúl-, esetleg egyéb vad- vagy macskabelet helyezünk el, előbb azonban tanácsos a vonszalékokat a barázdákban is meghurcolni, mire azután egyszerűen a hangyabolyhoz teszszük. — Egyszerű, szokott módja a róka fogásának a *róka lyukban való csapdázás*. E célra több erős tányérvasat használunk, melyeket részint az odu folyosóiban, részint a bejárattól 1—2 lépésnyire állítjuk fel, mert a nősténynél sokkal ravaszabb és óvatosabb kanróka, ha valami gyanusat vesz észre, csak hosszabb megfontolás után megy az oduba, vagy nem is megy beléje, hanem a bejárat körül ógyeleg vagy kapar a földben. Legtöbbször nem is a folyosókba tett, hanem az odun kívül elhelyezett valamelyik vasba szokott kerülni. — A folyosókba helyezett vasakat csakis mohával szabad befedni, mert a homok vagy a föld könnyen a vas tányérja alá kerülhet s így megakadályozhatja annak működését s ennek következtében megeshetik, hogy a vas akkor sem csapódik fel, ha a róka a tányérra lépett. — Természetesen a vasakat mindennap reggel meg kell nézni s nem szabad türelmetlenkedni, ha esetleg a siker az első napokon elmaradna, mert gyakran megesik, hogy a róka 9—10-ik napon kerül törbe. Általában, ha a vas jól van felállítva s hosszabb ideig kinhagyatik,

a szuka róka soha sem kerüli ki sorsát, sőt a kan is a leggyakrabban megfogódik. *Storcz Mátyás* udvari vadász a következő módszert ajánlja a rókák az oduból való kipusztítására: „Ha a rókák még oly gyámoltalanok, hogy a lyukat nem hagyatják el, akkor a fogóvasat egyszerűen közvetlenül ama folyosó bejárásához kell tenni, melyet a rókák használnak; a többi folyosóba pedig, lehetőleg mélyen és oly sűrűn, hogy a róka sem kívülről, sem belülről mellette át ne áshassa magát, tövises rőzsét kell dugni. — Nagyon ajánlatos egyszerre két fogóvasat felállítani és pedig a másikat a lyuk bejáratától 1—1,5 méternyire, mert gyakran megesik, hogy a távolabb felállított vasba a fajzatát látogatni jött kanróka kerül bele. Közvetlenül a bejárás elé felállított vas rugója a másik vas felé legyen fordítva, mert a szuka rendszeren a katlanban a kölykeinél van. — Midőn már kifejtettebbek a kölykök, akkor a következő fogási mód alkalmazandó. Miután a róka-szuka napközben a rókatanyán kívül van, el kell torlaszolni az összes bevezető folyosókat, egynek kivételével, amint említve volt, tövises rőzsével, de oly jól, hogy a kölykök semmiképp se mehessenek ki az eltorlaszolt folyosókon. A szabadon hagyott folyosó bejárata elé karókat kell verni, oly módon, hogy azok rostélyt képezzenek, melyen a kölykök ki nem mászhatnak; a folyosó fölé pedig tövises rőzsét kell szűrni, nehogy ott a róka új lyukat kaparhasson. E folyosó előtt lesz felállítva s rugójával a karórostély felé fordítva az egyik vas, jól elfödve és megkötve, két oldalán pedig tövisből rövid sövény készítendő, hogy a róka csak azon az úton közeledhessék, amelyen a vas van felállítva. A másik vas úgy állítandó föl, mint fent említettem. Így eljárva, az első éjjel rendszeren sikertelenül szokott ugyan elmúlni, mert a vén ravaszoknak a szokatlan berendezés gyanúsak fog feltűnni s így bár a tanyához közel, de kívül maradnak. Azonban ha éhesek lesznek a kölykök s kezdenek lármázni, akkor a róka bizonyosan beugrik a vasba. Ha a nőstény

törbe került, akkor a fogóvasakat tovább is kint kell hagyni addig, míg élnek a kölykök, mert a legtöbb esetben a kan is a vasba szokott kerülni. Velem már többször megesett, hogy az így eltorlaszolt barlangok előtt három öreg rókát is fogtam a kitett vasakban, mert még az idegen öreg róka is felkeresi a sipáncoló róka-kölyköket. Egy ízben érdekes kísérletet tettem. Az előbbi módon eltorlaszolt barlang előtt megfogtam mind a két öreg rókát. Ezután kiástam a fiatalokat, kettőt közülök életben hagytam s más területen egy mesterséges rókalyukat készítve, a bejárót a fent említett módon eltorlaszoltam, tövissel, a kölyköket pedig a nyitva hagyott bejárásba, mely két méter hosszú volt, hátsó lábaiknál fogva egy karóhoz láncoltam. A bejárat szája egészen szabad volt; a fogóvasakat szokott módon felállítottam. A hetedik napon utána nézve, a fogóvasban egy öreg rókát találtam, mely mindkét első lábával bent volt a vasban. Tehát ez esetből is kitetszik, hogy idegen rókák is felkeresik a siránkozó kölyköket.“ — Ugyancsak Storcz még a következő rókafogási eljárást ismerteti, mely a föntebb leírttól némi tekintetben különbözik és részletesebb: „A rókalyukakat — kikutatandó, melyiknek van lakója — márczius közepétől tartjuk szemmel. Szurkáljunk a lyuk nyílása elé, mindjárt a bejáronál, fűszálakat és ha ezek befelé vannak dülve, akkor tudjuk, hogy a róka bent, ha kifelé, akkor kint van. Ha a vassal nőstény rókát fogtunk, hagyjuk ott tovább, a kan megfogása okáért. — Ez a fogási mód csakis addig folytatandó, míg kicsinyek és vakok a kölykök; mert ha az öregek már zsákmányt hordanak, akkor napközben rendszeren már nincsenek vagy csak igen ritkán vannak bent a lyukban. A lyukat ilyenkor szűrös bokrokkal zárjuk el, a mi úgy történik, hogy vágunk egy kétágú erős galyat. Az ágak 20 cm. hosszúak és a villa nyele 1¹/₂ méter. A tövisbokrokat a kotorek bejárásához állítjuk és a villával, amennyire csak lehet, betoljuk. A lyuk elejét jól lekarózzuk, a főnyílást kibővitjük és szintén, de csak erősebb karókkal, bezövekeljük s a tetejét bokrokkal megrakjuk, mivel az öreg róka megpróbálja a lyukba felülről is behatolni, vagy a bokrokat éles fogaival eltávolítani. A bezövekelte főbejáró elé állítjuk a vasakat, egyet közben és hátrább, kettőt a nyílás két oldalán, úgy hogy az egész lyuk eleje el legyen látva fogóvasakkal. — Az öreg rókák sok esetben már az első éjszakán is belekerülnek a vasba, ha azonban ez nem történne meg, nyugodtak lehetünk, hogy a második vagy harmadik éjjelen a szuka már ott lesz. A második, harmadik éjszaka elmulta után a vaczokban levő éhes kis familia kegyetlenül elkezd vonítani. Előjönnek a főbejárat léczéig s itt a karók mögött üldögélve hívják az öregeket. Ha a szuka-rókát megfogtuk, kinyomozandó, nem jár-e arra a kan is. Ha igen, 10—12 napon belül nem kell a vasakat a kotorek elöl elszedni, míg ellenesetben a fiatalokat vagy apróbb vasakkal belülről fogjuk ki, vagy pedig a kotorek nyílása előtt készített veremben. A vermet úgy kell készíteni, hogy a teteje szűkebb legyen, az alja bővebb és két méter mély legyen, hogy a belepotyogott haramia-csemeték ki ne mász-

hassanak. Az így elkészített verem teteje vékony galyakkal fedendő be. Reggelre benne lesz ebben a gödörben valamennyi apróság. — Úgy az öreg, mint a fiatal rókákat fel lehet azután használni műkotorékban, fokszik és tacsókóktrenirozására. — Azon esetre, ha a kis rókák már kint járnak és tartani lehet tőle, hogy esetleg elszöknek, az egész családot úgy pusztítjuk el, hogy veszünk 2—3 galambot, ezeket egyenkint négyfelé vágjuk, megmérgezzük és alkonyatkor a kotorek-nyílásához rakjuk. Mikor reggel utána nézünk, a darabok mind hiányozni fognak és a bentlakók megszűntek élni. Nagyon megrovandó az a vadóvó, aki a kis rókákat annyira hagyja megnőni, hogy azok már kijárhassanak, mert ilyenkor már tömérdek sok kotló-fácán, fogoly, vad pulyka és kis nyúl esik a vörös rabló-familiának áldozatul.“ — — A fönt ismertettekén kívül még számtalan módja és fortélyja van a csapóvassal való rókafogásnak, melyeket mind leírni nem lehet, de nincs is rá szükség, mert a már leírtak oly kipróbált, biztos módszereket képeznek, hogy a kellő siker érdekében másfélkre alig van szükség. Általánosságok szempontjából azonban még a következőket ajánlom figyelembe venni — praktikus törvetők tapasztalatait tartva szem előtt. Ködös, esős, zivataros vagy hófúvásos idő a legalkalmasabb. Ha csak úgy körülbelül, taláalomra akarjuk megkísérteni a vassal való fogást, legcélszerűbb sekélyebb vízmosásokat, kisebb árkokat vagy szántóföldbarázdákat választani e célra, melyekről tudjuk, hogy sem emberek, sem háziállatok ott meg nem fordulnak. Ha lehetséges, ajánlatos oly helyeket keresni, hol árkok keresztezik egymást, mert az ily helyeken leginkább szeret ólálkodni a róka. A felállított vas mögé, azaz *szél elleni oldalra*, egy dombocskát emelünk s erre teszszük a csalétket; a róka szimatot kapva, magasan hordott orral közeledik s nem igen veszi észre a vasat. — Tudvalevőleg a róka szigorubb telek alkalmával szívesen felkeresi a nyílt patakokat s ezek közelében keresi táplálékát, sőt a vízen úszó tárgyak után is meglehetősen bátorsággal kap. E szokását fel lehet használni a rókának s a patak sekélyebb részének fenekére szintén sikerrel lehet a tányérvasat helyezni, de homokkal kell betakarni. Azután egy botra valamely csalétket akasztunk, hogy az a vízen úszkáljon oly módon, hogy ha a róka elérni akarja, okvetlen a vasba kerüljön. Ez *Pieper* módszereinek egyike, de gyakorlatiasságát volt alkalmam kipróbálni. — Általános szabályként állítható, hogy a róka könnyebben kerül a vasba, ha az sötét talajon lett felállítva, mint havon; azért a hóban való csapdakivetésnél rendkívüli elővigyázatossággal kell élni. — Ha sikerült valamely helyen egy rókát fognunk, a második már könnyebben megy a vasba, különösen, ha az első nőstény volt. Sok esetben az is nagy előnyül szolgál, ha a felállított vas közelében rókahullatékot szórunk el, mert a róka ily helyen szaglászva futkos ide-oda s könnyen törbe kerül. Ép oly csalogató hatása van a rókavizeletnek is, kivált ha egy vasból kimenekült ravaszdival van dolgunk vagy olyanal, mely a vasat felcsattantotta, de meg nem fogódott. Tudvalevőleg az ilyen annyira óvatossá lesz, hogy majdnem lehetetlen azt újra vasba csalni; ugyanazon a helyen semmi esetre se. Hanem helyet és

csalétket kell változtatni s azután a legcsábítóbb arkánumot: a vizeletet használni, a csalira néhány cseppet öntve. A vizeletet legegyszerűbb egy frissen lőtt rókából szerezni s legjobb az oly nőstényé, mely a bakzási idő alatt lövetett. Ha a rókában nem találunk vizeletet, szükségből jó a vízzel hígított rókaepe is. A vas elhelyezése körül tudnivaló, hogy ha csak lehet, a vas rugója mindig a szél irányával szemben álljon, mert a róka mindig szél ellen közeledik a fogóhelyhez. — Oly terepeken, hol sok a szárnyasragadozó és varjú, esténként is meg kell vizsgálni a felállított vasakat s az ily helyeken minden hajnalban be kell takarni a csalétket. A vizsgálásnál mindig meg kell tartani ugyanazon utat és sohasem szabad ily alkalommal — ismételve figyelmeztetésül mondom — földre köpni, a pipát kiverni, szivarvéget vagy bármely tárgyat eldobni s hóállás esetén a visszamenetelnél ugyanazon nyomokat kell használni s ezeket a törvetőnek maga után vagy 60 lépésnyire elsöpörni szükséges. — Természetesen, a felállított vas helyén valamely jelnek sohasem szabad hiányozni, nehogy kénytelenítve legyünk mindig egészen a vas közelébe jönni, vagy utána keresni a vasnak.

(Folyt. köv.)

Vizsláimról.

Az 1860-as években a Tisza mentén lakva, midőn még nádasok bővében, a kopóvadászat is divott, vizslát és kopókat tartottam.

Vizslám egy sikerült keresztezésű, erős testalkatú, kurta szőrű, nem igen éles szaglászú, de fáradhatatlan, kitartóan s nem igen sebesen kereső, a jó vizsla minden kellékével bíró s igen engedelmes állat volt.

Ha kopóvadászatra mentem, a vizslát elzárattam, nehogy a vadászatot zavarja. Azonban ha véletlenül kiszabadult, bármily távol — néha a harmadik határban is — nyomon felkeresett s ez többször megesvén, gondolkodni kezdtem, nem lehetne-e az állat engedelmissége révén a bajon segíteni. A legközelebbi kopózó nap reggelén vadászomnak megrendeltem, hogy mihelyt vadászatra készen a kopókkal a ház előtt feláll, a vadászkürttel jelt adjon, mit a vizsla meghallva, oda fog szaladni. S így is történt, magam szinte egészen vadászatra készen, kimentem s egész komoly arckifejezéssel és parancsoló hangon rákiáltottam, nevén szólítva: „*nicht erlaubt zu kommen, — zu Hause bleiben, marsch hinein!*“ (Nota bene, a vizslának németül, a kopónak pedig tótul szoktam parancsolni.) Ez az eljárásom tökéletesen bevált, a vizsla egészen nyugodtan honmaradt.

De ha a parancsot elfelejtettem vele tudatni, nem ismerte erkölcsi kötelességének honmaradni s egész örömmel felkeresett a mezőn.

*

Ugyancsak a hatvanas évek valamelyikén, márczius hóban a vizeken a jég meghasadozva, ide-oda úszkálva, a vadkacsák megérkeztek. Egy napon este felé szólok vadászomnak:

— János! menjünk a Balázstóhoz, alkalmasint lelünk kacsát.

Odaérve, a vizen három darab kacsát láttam. Célba véve, elsütöttem fegyverem, melyre az egyik kacsá lemaradt. A lövésre a velünk jött kopók egyike hozzánk jött s megpillantva a vizen vergődő kacsát, mellettünk leült s egész nyugodtan nézett. — Öreg vadászomat a jeges vízbe a kacsáért küldeni — nehogy megbetegedjen — nem akarván, mondom neki:

— Nem érdemes érette a jeges vízben gázolni, jerünk haza! — s ezzel fordulva elindultunk.

Alig tettünk azonban pár lépést, hallok valami vízbe czuppanást. Visszanézek; hát látom, hogy a kutya úszik a kacsá felé. Odaérve, azt szájába veszi s hozza kifelé. Amint hozzám ért, lábaimhoz tette azt le. A kombináció egészen érthető, hogy a kacsáért beúszni csak akkor határozta el magát, midőn látta, hogy érette egyikünk sem megy.

*

A Tisza- és Bodrog-árvédelmi töltések elkészülvén, a kertem alatti kiszáradt tőfeneket zabbal vettettem be. Letakarítása után igen gordonos tallója s a nyulaknak nagyon kedves tanyája lett.

Egy szeptemberi nap délutánján, fegyverrel vállamon, lementem a kertbe s rajta túl is, a zabtáblát is akarva látni, mindjárt a szélen, egy gordon-csomóból kiugrott egy nyúl s én utána löttem. Azt gyanítottam, hogy kapott a lövésből, miben megerősített az odafutott kopómnak szemrehajtását jelző csaholása, amely csaholás kis idő múlva megszűnvén, tudtam, hogy kifogta s ezért a nyomon, a gazonban folyton nézve, elindultam s ime látom, hogy a kopó a nyomon visszafelé jön s egy igen nagy nyulat hoz, a földön vonszolva azt. Amint észrevettem, hogy látom, rögtön leeresztette s hozzáülve, engem esendesen bevárt, de amint felvettem, örömeiben ugrálni kezdett s úgy kísért haza.

*

Fiam egy északi megye hegyes vidékén lakva, egy erdőortól vizsla és házőrző kuvasz keresztezéséből származó s vaddisznóvadászatra idomított szukakutyát vásárolt.

En ugyane megye felvidékén szoktam őszenkint vadászni. Fiamat meglátogatván, kiindultunk s ő a disznós kutyát magával hozta, bár mi őz- és nyúl vadászatra mentünk; nem volt ugyanis kizárva, hogy vaddisznó is lehet, azért magunkkal vittük e kutyát is.

A hajtásba a többi kutyákkal együtt a peczér őt is kibocsátotta. Egy helybeli vadász úr, fiam s én állásúl egy erdei utat foglaltunk el. Az én állásom körül az utat sűrű borókabokrok szegélyezték.

A kutyák egy őzet vettek fel s nem a vadászvonal felé, de más irányban hajtották el. Alkalmasint erre a zajra oldalvást egy őzbak kelt fel s egyenesen a vadászok felé tartva, tőlem legjobb lőtávra az útra ki, de abban a pillanatban a sűrűbe vissza is ugrott. En az őzet nem látva, csak következtetéssel czélveztem, a sűrűbelőttem. Lövés után, szokásom szerint, a lövés irányába eső helyet meg-

néztem, de semmi biztató jelet sem találva, helyemre álltam ismét.

Alig foglaltam el helyemet, fiam s a másik vadász úr, kik a hegygerinczen állva hallották, hogy a kopók a felvett őzet oly területre s nagy távolságra hajtották, ahonnan a vad csak a legkritább esetben szokott visszaváltani, mint bevégezett hajtás után jöttek hozzám lefelé a hegyi úton. Felém közeledve, kérde fiam, mire lőttem; elmondom az esetet, hogy a bak ép bőrrel menekült, mire fiam feleli:

— A bak megvan, nézd, itt jelenti a Zselinka, az oldala is véres.

S abban a perczen megláttam én is a szukát, amely fiam kezét megnyalva, a bak nyomán a sűrűbe egyenesen visszaindult. Fiam odakiáltja az időközben odaérkezett egyik erdőőröknek:

— Vaszil, menj a Zselinka után, a bakot megled!

S ez utána menve, vagy 60 lépésnyiről kiáltja:

— Itt a bak! Zselinka mellette ül!

*

Ezek mind elég bizonyítékai, hogy a kutyát magaviseletében nem tisztán ösztön vezeti, de kombinálni is képes.

Sz.

Apró közlemények.

— Megfigyelések. —

Szolnok-Dobokamegyében való tartózkodásom ideje alatt annak az érdekes esetnek voltam szemtanuja, hogy a Szamos-Ujvárról Deésre haladó személyvonat egyik kocsija felett 1 méternyire karvalyt láttam röpködni, ugyanazzal a sebességgel, mint a vonat.

Mint hogy a vonat érdekes utasával nemsokára eltűnt szemeim előtt, én ott maradtam a gondolattal, tűnődve azon az érdekes zónázáson.

A véletlen rávezetett; u. i. egy napos nyári délutánon utazván, a vasúti kocsiból kinéztem és szemeim a vasúti kocsis árnyéka felett lebegő kis árnyékon akadt meg. Ahá, gondoltam magamban, ez bizonyosan az én karvalyom. Nem vettem le róla többé szememet. Soká haladtunk már más mezőgazdasági földek között, midőn a pálya melletti sűrű füzesesortból egy csapat veréb kisurran és tétovázva igyekszik elmenekülni. Mint a vilám csap le közéjük egy karvaly biztos prédájára. Ez a jelenet elvonta figyelmemet a kis árnyékról.

Világos lett előttem minden. Hogy következtetésem helyességéről meggyőződjem, a kis árnyéket kezdtem keresni, biz az már nem volt látható. Bizonyos tehát, hogy a karvaly a vonatot fedezetnek használja, hogy így a vonat által felrebbentett verebek közé egész közelből lecsaphasson és valószínű az is, hogy ehhez a cselhez nemcsak a verebek kedvéért folyamodik, hanem más állatokért is, melyeket a robogó vonat alvó- avagy búvóhelyükből kizavar.

Payer Arthur.

*

December 2-án egy még eddig nem tapasztalt eseménynek voltam fültanuja. Ugyanis egy szarvasbika délután 4 óra tájban kétszer egymásután s erősen bögött. Sajnálom, hogy tovább nem figyelhettem, mert a kellemetlen idő a vadásztanyára űzött. Mikép magyarázható ez s hallott-e már más valaki is ily késői udvarlást?

M. Gy.

„Allategészség“. A jelenlegi nyomasztó közigazdasági viszonyok között az állattenyésztés úgyszólván egyedüli ága a mezőgazdaságnak, amely meghozza a belőle várható hasznot. Minden módot fel kell tehát használni arra, hogy az állattenyésztés jövedelmezőségét fokozzuk. A házi állatok tenyésztése azonban csak úgy jutalmazza meg a gazda fáradságát és áldozatkészségét, ha állatai jól fejlettek és egészségesek. Nálunk azonban még sok kárt okoz e tekintetben a babonaság és a kuruzslás, vagyis a szakértelem hiányossága, mivel a gazdaközönség nem ismeri eléggé az állati betegségek természetét s nem gondolja és tenyészti állatait olyan módon, hogy azok a betegségeket lehetőleg elkerüljék. Erre hazánkban csak egyetlen folyóirat oktatja a gazdaközönséget, az „Allategészség“, melyet dr. Rätz István, állatorvosi főiskolai tanár szerkeszt, akit, mint a betegségeket okozó élősdiek avatott kutatóját, olvasóink is ismernek lapunkban közölt cikkeiből. Az „Allategészség“ eddigi 6 évfolyama arról tanuskodik, hogy kitűzött feladatát: a tenyésztett állatok egészségtanára és tenyésztésére vonatkozó ismeretek terjesztését a lehető legjobban megoldotta, mivel olvasóit megtanította az állatok egészségének gondozására. Megmutatta az utat arra, hogy mi módon őrizhetjük meg lehetőleg teljes értékben azt a nagy nemzeti vagyont, amely állatállományunkban fekszik s mi módon érhetjük el azt, hogy az a lehető legnagyobb hasznot hajtsa mezőgazdaságunknak. — Jó szolgálatot véltünk tehát t. olvasóinknak tenni, a mikor figyelmüket erre a kiváló folyóiratra — amely igen csinosan kiállítva s időközönként illusztrálva, havonként két nyomtatott íven jelenik meg — felhívjuk. Előfizetési ára egész évre 6 korona, mely az „Allategészség“ kiadóhivatalának (Budapest, VII., Rottenbiller-u. 23. szám) címezve küldendő.

G. R. úrnak. A beküldött madárőrök nem pinguinok, — amint Ön hitte, — hanem északi Norvégiából való alkák (*Alca torda*), melyek legkevésbé sem tekinthetők még kihalt félében levő madárfajnak. Az óriási alka (*Alca impennis*) eltűnt már ugyan az élők sorából, az emberek kegyetlen kapzsisága pusztította ki, de a torda-alka még elég gyakori. Más úszómadarak társaságában ezrével fészkel a Jeges-tenger szigetein, ahol tojásait a sirályok és más madarak tojásaival együtt nagy mennyiségben gyűjtik. A pinguinok (*Impennes*), melyek a déli földgömb lakói, nem tudnak repülni; az alkák elég jó repülők. — V. J. úrnak. Nem alusznak. — S. H. tanulóknak. Az ornithológusok általában a tojásgyűjtéssel kezdik pályájukat. Ebből azonban nem következik az, hogy a kis fészekpusztítókból általában nagy ornithológusok lesznek. Azért ajánljuk is, hogy oktalanul százával ne rontsa el a madarak fészkeit; szériések gyűjtésére rá fog érni később is, ha már több tudományos ismerete lesz és pusztító hajlama megcsökken. — Petényi-ről Herman Ottó írt könyvet. Az Ornithol Központban megkaphatja. — Nem. — G. utazónak. Kár volna érte. — M. S. úrnak. Diana kegyeibe ajánljuk törekvéseit, noha azt hisszük, hogy nem fog sikert érni. — Tanítójelölt. *Pygmaeus* = törpe; *Pegasus* nem kihalt állatfaj, hanem a poéták szárnyas paripája, mely a méltatlan lovagjait néha kíméletlenül oldalba rúgja. Ha pedig ezután Ön azt fogja kérdezni tőlünk, hogy mi a

poéta? akkor megírjuk a tanárának, aki bizonyára meg fogja magát buktatni. — **S. S. tanár úrnak.** A kijelölt négy klisé eladó, intézetünkben átvehető. — Nem ismerjük. — Régen megjelent. — **Z. úrnak.** Ha a szállítólevélre és a csomagra is ráírta volna, hogy „friss állapotú”, nem járta volna meg. Különben úgy a posta, mint a vasút köteles az ilyen csomagokat továbbszállításra elvállalni. Tessék feljelenteni. — **G. intéző úrnak.** Orsz. méhészeti egyesület, Köztelek, Budapest. — Olasz méhek. — **S. J. úrnak.** A tavaly itt látott ragadozómadár-gyűjtemény már nincs itt; Odeszszába szállítottuk egy ottani múzeumnak. — **Vidéki.** A kérdéses hernyó a kardos pillangóé. — **R. A. úrnak.** A magyarországi kaesafajokat leírta *Dr. Lovassy Sándor*; a nyári fajokat külön és a télieket is külön ezikkbe foglalta össze. A Természet II. évfolyamában megtalálja a leírásukat. Megdeterminálhatja fajait *Kohaut* madármeghatározó könyvéből is; vagy ha beküldi hozzánk példányait, szívesen meghatározzuk azokat. — **V. R. úrnak.** A megtekintésre küldött agancs szibériai óz agancsa. Értéke nem nagy. — **G. igazgató úrnak.** Sajnáljuk, de a mi intézetünk már nem szállít állami intézeteknek és iskoláknak semmiféle tanuszereket se és ép ezért nem is fogadunk el iskoláktól beküldött állatokat kitömésre. Csakis magánembereknek vagy nem állami múzeumoknak és a külföldnek dolgozunk. Tanuszereket se készítünk már. Tessék tehát rendelkezésével Feldmann Gyula gyárához fordulni, ott készítik a kívántakat; kereskedőink egy része külföldi tanuszereket árusít. — **Nem bánom.** Mi se bánjuk. A kéziratot kivételesen visszaküldjük. — **V. J. úrnak.** Kérjük a képeket és rajzokat. — **S. tanár úrnak és többeknek.** Szívesen fogjuk értekezéseiket (egyiket-másikat némi korrekturel) közölni, de csak tavasszal és nyáron. — **Nimród.** Ismerjük azt a fegyvert, nem ajánljuk. Tessék hazai puskműveshez fordulni, meg fogja találni azt, amit keres.

— A t. vadászközönség szives figyelmébe ajánljuk —

PREPARÁLÓ INTÉZETÜNKET.

Gondos, művészi preparáció, természetű kivitel, tartós munka, jutányos árak.

Vasúti szállítmányba nem szabad levelet tenni; célirányos ügy a szállítólevélre mint a csomagra ráírni: „Friss állapotú”.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Telefon 194.

Budapest, II., Donáti-u. 7.

Telefon 19+.

„A Természet” I. és II. évfolyamából néhány teljes példányt visszavált kiadóhivatalunk. Esetleg ez évi új évfolyammal szolgálunk helyette.

„A TERMÉSZET” V. és régebbi évfolyamaihoz, szintúgy a „HALÁSZAT” I., II. és III. évfolyamához való bekötési táblák megrendelhetők intézetünkben, darabonként 2 koronával.

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitérő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„A TERMÉSZET” szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Hódmező-Vásárhely, Andrásy-u. 22.

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17—23.)

— Minden irányú iskola t. vezetőinek, —
tanárainak és tanítóinak szives figyelmébe ajánlja

— hazai saját gyártású —

fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakcsal tanácsal és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. — Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mechanikai és üvegtechnikai precíziós munkákat elfogadunk.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

„A m. kir. Vallás és Közoktatási Minister a Feldmann Gyula-féle physikai és kémiai tanszergyárt és üvegtechnikai intézetet az enemü beszerzési forrásokül ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette.” (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

„A m. k. Vallás és Közoktatási Minister Feldmann Gyula budapesti tanszergyáros által készített természettani eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt physikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerül engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette.” (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782—1902.)

Mint szőlőnagybirtokosok

ajánljuk kiváló minőségű hordó- és palackborainkat, melyek mint a ménes-magyarádi borvidék **gyoroki**, valamint a család **vadkerti és vámospércsi** nagy kiterjedésű szőlőbirtokainak kifogástalanul tisztán kezelt saját termése kerülnek forgalomba.

Ezen borok kitünő voltáról számos elismerő levél tesz tanuságot, egyebek között a következő: „A nekem küldött jó borokkal minden tekintetben igen meg vagyok elégedve s így azokat minden vadászembernek szívesen ajánlom”. Novotny J., cs. és kir. szab. fegyvergyár, Prága.

Kivánatra borminták küldetnek. Árjegyzékek ingyen és bérmentve állnak rendelkezésre.

Andrényi Kálmán utódai

Aradon.

Vadászterületek

bérbeadására és bérletére, valamint a vadászat minden ágára vonatkozó hirdetések eredményesen közöltetnek „A Természet”-ben. — Kiadóhivatal: Budapest, II. kerület, Donáti-utca 7.